

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ

ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

Одлуком Наставно – научног већа Филозофског факултета Универзитета у Нишу, број 191/1-3-1-01, од 29.05. 2019. године, именовани смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње мр Дејане Радовановић-Шаренац, магистра друштвених наука - новинарство, под називом: НАСТАНАК И РАЗВОЈ ТЕЛЕВИЗИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ЊЕНА УЛОГА У МЕДИЈСКОМ СИСТЕМУ БИХ. Комисија је прегледала докторску дисертацију и на основу целокупне анализе, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Обим и структура докторске дисертације

Докторска дисертација под називом НАСТАНАК И РАЗВОЈ ТЕЛЕВИЗИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ЊЕНА УЛОГА У МЕДИЈСКОМ СИСТЕМУ БИХ, ауторке мр Дејане Радовановић-Шаренац, написана је у складу са Одлуком о достављању докторских дисертација за репозиторијум Универзитета у Нишу. Структура дисертације садржи: Увод, Резиме на српском и енглеском језику (са кључним речима), шест (6) целина са подцелинама у оквиру последње целине шесте (6) у подцелини осам (6.8.) јесте Интерпретација резултата истраживања и Закључак. Текст докторске дисертације написан је ћиричним писмом у формату А4 на укупно 305 страница. Основни текст рада написан је на 261 страница, а у склопу њега заступљене су 22 табеле и 20 графикана као и једна (1) слика која приказује места у којима су ИТ центри и дописништва РТРС-а у Републици Српској. Литература садржи укупно 130 библиографских јединица и 38 јединица веб – литературе и интернет извора на српском и страним језицима. Литература је поређана азбучним редом и прегледно написана на 10 страница. Посебан део чине прилози (укупно 11): документа, одлуке и законски прописи у вези настанка телевизије РС, као и упитник и питања за два (2) дубинска интервјуа, изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу. На крају се налази биографија са библиографијом ауторке, на 304 и 305 страни као саставни део докторске дисертације.

Као што је већ истакнуто, докторска дисертација садржи осим Увода и Закључка и шест (6) већих целина са подцелинама и то: Теоријски приступ у изучавању телевизије, јавних сервиса и медијских система и претходна истраживања, Телевизија Републике Српске и рат у БиХ, Телевизија Републике Српске у постдејтонском периоду, Телевизија Републике Српске као јавни сервис грађана Републике Српске, Јавни РТВ систе БиХ, Истраживање става јавности о програмима телевизије Републике Српске, а на крају овог последњег одељка у пододељку 6.8. представљени су резултати под насловом: Интерпретација резултата истраживања.

У *Уводу* (стр. 17-14) је теоријско-методолошки образложена тема рада и мотивација кандидаткиње за овакво истраживање. Значај и друштвена оправданост за проучавање ове теме захтевали су прожимање неколико научних области које су значајне за разумевање настанка, развоја и улоге телевизије у Републици Српској, односно телевизије у оквиру Јавног сервиса Републике Српске, па рад има интердисциплинаран карактер. Предмет и циљеви истраживања, Хипотезе истраживања, Методе и технике истраживања као и Очекивани резултати и научни допринос детаљније су представљени на странама од 24 до 31.

Прва целина рада: *Теоријски приступ у изучавању телевизије, јавних сервиса и медијских система и претходна истраживања* (стр. 32 – 94) подељена је у оквиру четири (4) мања одељка у којима су детаљније објашњени основни елементи проучаване теме, од општих теоријских појмова до конкретних и суштинских конструктора у односу на предмет истраживања. У теоријском уводу (у првом поглављу), кандидаткиња мр Дејана Радовановић - Шаренац полази од основних појмова садржаних у предмету истраживања као на пример: нормативно утемељење јавног сервиса, дефиниције јавних сервиса, трансформација јавних емитера у периоду транзиције, телевизија као део јавног сервиса, политички паралелизам и јавна радиодифузија, теоријско одређење медијског система (приступ у изучавању и модели медијских система, нормативни приступ, компаративни приступ, модели медијских система, трипартитна типологија медијских система Данијела Халина и Паола Манђинија). Кандидаткиња се позива на дефиниције појмова из различитих енциклопедија, лексикона, законских и програмских докумената, као и светских аутора који су истраживали проблем који се проучава у дисертацији. У оквиру

четвртог (1.4.) поделељка мр Радовановић – Шаренац представила је компаративан Преглед досадашњих истраживања са више релевантних примера. Издвајамо Мониторинг Телевизија у Европи: регулатива, политика и независност (2005), у организацији OPEN SOCIETY INSTITUTE и сарадњи са Програмом Института за отворено друштво за медије (Network Media Program) које је обухватило осам земаља Централне и Источне Европе које су постале чланице ЕУ 2004. године, затим истраживање из 2008. године „Телевизија у Европи,“ спроведено уз подршку EU Monitoring and Advocacy Program (EUMAP) и института Отворено друштво, а које је анализирано мултиетничка друштва у државама са политичким системима који, у мањој или већој мери, садрже елементе консочијативне демократије и организацију и карактер телевизија унутар њих. Такође, указала је и на студију *Разједињени пропадају – Јавни радио-телевизијски сервиси у мултиетничким државама* аутора С. Башић-Хрватин, М. Томпсон и Т. Јусић, која на основу модела поделе власти у Белгији, Швајцарској, Босни и Херцеговини и Македонији, анализира јавне радиодифузне сервисе и оствареност њихове интегративне функције у односу на ниво међуетничке подељености и разлика. Студија *Comparative Media Systems: European and Global Perspectives* (ed. Boguslawa Dobek Ostrowska, Michal Glowacki, Karol Jakubowicz, Miklós Sükösd, 2010) на коју нам указује кандидаткиња, представља репрезентативни модел медијских система Халина и Манџинија.

За даљи садржај и разумевање циљева рада важна је и компаративана анализа медијских система земаља Централне и Источне Европе објављена у студији *Central and Eastern European Media in Comparative Perspective: Politics, Economy and Culture* (2012), чији су аутори Сабина Михељ (Sabina Mihelj) и Џон Дауни (John Downey), која је добрим делом заснована на модификованом концептуалном оквиру Халина и Манџинија. Аутори Бараковић и Махмутовић (2011) у студији *Јавни емитери: политике (дез)интеграција у Босни и Херцеговини*, указују на кризу јавног медијског сектора у БиХ узрокованом медијском комерцијализацијом и доминацијом приватног над јавним сектором. У студији *Central and Eastern European Media in Comparative Perspective: Politics, Economy and Culture* репрезентативна је и анализа Џона Даунија, који је истраживао утицај транснационалних фактора на медијске системе земаља Централне и Источне Европе. Он је за јединицу анализе изабрао појединачне транснационалне медијске компаније, усредсредивши се на њихове стратегије инвестирања у медије ова два региона.

Ауторка Радовановић – Шаренац након свеобухватне и детаљне анализе различитих студија случаја доказује како земље Централне и Источне Европе, за разлику од других европских регија, због недостатка конкуренције на домаћим медијским тржиштима представљају атрактивна места за улагање транснационалних компанија, што је блиско доминантним ставовима у светској комуниколошкој теорији (Doweney, 2012: 113-136; Mihelj& Doweney, 2012: 192). Кандидаткиња подсећа и да су у оквиру пројекта *Медијска слика Републике Српске* Института за друштвена истраживања Факултета политичких наука Универзитета у Бања Луци, од априла 2014. до септембра 2015. године, спроведена истраживања рецепцијског подсистема, односно публике у Републици Српској. На крају овог поделака кандидаткиња закључује да су „досадашња истраживања усмјерена већином на одређење карактера и природе медијског система БиХ и анализирани аспекти значајни као индикатори за његово класификовање у одговарајући модел. Видљиво је, такође, да циљеви представљених истраживања нису усмјерени ка моделовању социјалних подсистема, односно медијског система Републике Српске.“ И на крају указује да је за „утврђивање карактера транзицијских медијских система, какви су медијски системи БиХ и Републике Српске, неопходно је искорачити из оквира нормативних приступа и анализу различитих аспеката медијских система заснивати на емпиријским истраживањима с циљем уочавања њихових специфичности“ и слаже се са ауторком Перушко (2013) која је указала на исто.

У другом одељку (стр. 95 – 124) насловљеном: *Телевизија Републике Српске и рат у БиХ*, мр Радовановић - Шаренац у оквиру пет (5) мањих поделака упознаје нас са следећим темама: Медији и њихова улога у периоду распада Југославије и рат у БиХ, Медијска сцена уочи рата у БиХ, Рат и медији у БиХ од 1992. до 1995.године, Телевизија српског народа у БиХ – „С“ канал и Стварање Српске радио-телевизије – СРТ.

Трећи одељак (стр.125 – 142) под насловом *Телевизија Републике Српске у постдејтонском периоду*, организован је кроз три мања поделака: Дејтонски споразум и његов значај за друштвене и медијске промјене, Међународни интервенционизам у области медија 1997.године и Трансформација државних у јавне телевизије у БиХ у периоду 2002. – 2004.године.

У оквиру четвртог одељка *Телевизија Републике Српске као Јавни сервис грађана Републике Српске* (стр. 143 – 160) кандидаткиња дефинише основне појмове и упознаје нас са правном и законском регулативом, као и организационом структуром и начином финансирања Телевизије Републике Српске као Јавног сервиса грађана Републике Српске и то у оквиру седам мањих одељака: Појмовно одређење јавног сервиса, Оснивање јавних РТВ сервиса у БиХ, Радио- телевизија Републике Српске – РТРС, Правни оквир функционисања РТРС, Унутрашња организација РТРС, Радио Републике Српске и Финансирање РТРС.

Пети одељак (стр.161 – 166) *Јавни РТВ систем БиХ* посвећен је теми нормативно-правног оквира и субјеката Јавног радио-телевизијског система БиХ.

Истраживање става јавности о програмима телевизије Републике Српске, представљено је у оквиру шестог одељка (стр. 167 – 251), у оквиру осам (8) пододељака и више мањих у оквиру сваког појединачног пододељка. Као што се и очекује, овај одељак је најобимнији и представља најзначајнији део докторске дисертације мр Дејане Радовановић – Шаренац. Пододељци су организовани у насловима: Теоријски дио и методе истраживања, Информисање испитаника, Основне информације о три јавна сервиса у Босни и Херцеговини, Ентитетске телевизије, РТВ пракса, Примједбе и приједлози испитаника о програмима телевизија, Став јавности о програму Телевизије Републике Српске и Интерпретација резултата истраживања.

У последњем делу докторске дисертације, под називом *Закључак са препорукама* (стр. 216-236) кандидаткиња Радовановић - Шаренац сажето приказује цео рад, од теоријског дела са позивањем на конкретна емпиријска истраживања, преко методологије до интерпретације резултата. На крају у виду препорука, а на основу спроведеног истраживања кандидаткиња указује на потребу развоја медијске писмености као генератора савременог друштва и могућности како да брже постане део праксе и српског друштва. Резултати истраживања представљени су посредством 22 табеле и 20 графикана.

Закључак као сублимација обимног и сложеног истраживања у оквиру дисертације
НАСТАНАК И РАЗВОЈ ТЕЛЕВИЗИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ЊЕНА УЛОГА У

МЕДИЈСКОМ СИСТЕМУ БИХ, ауторке мр Дејане Радовановић-Шаренац презентован је на крају - од 252. до 261. стране рада.

Литература, веб-литература и интернет извори (стр. 262-271) садрже укупно 130 библиотечких јединица поређаних азбучним редом, домаћих и страних аутора, али и законска, подзаконска и програмска документа, као и 38 интернет извора којима се кандидаткиња служила. Готово све библиотечке јединице цитиране су у самом раду. Прилози којих је укупно 11 (стр. 272-303) саставни су део докторске дисертације, као и биографија кандидаткиње (стр. 304-305).

2. Теоријска и методолошка утемељеност докторске дисертације

Тема докторске дисертације анализира актуелан проблем, како у области комуникологије, новинарства, теорије медија, менаџмента медија, тако и медијске праксе, јер истражује улогу и значај Телевизије Републике Српске као дела Јавног сервиса РТРС-а. Предмет докторске дисертације, како јасно назначавача мр Дејана Радовановић – Шаренац, јесте критичко истраживање односа који су пратили настанак Телевизије Републике Српске у периоду стварања Републике Српске, фазу развоја и деловања у ратном периоду, процес трансформације од државно-партијског до медија у служби грађана током постдејтонског конституисања БиХ, те улогу, природу и карактер Телевизије Републике Српске као субјекта јавног емитовања у БиХ. Отуда кандидаткиња истиче да је важно утврдити оквире организације и функционисања телевизије српског народа у Босни и Херцеговини, односно њено деловање и друштвени контекст, јер је она институционализовани центар за дисеминацију порука усмерених ка јавности у Републици Српској. Зато полази од идентификације фактора који су детерминисали процес настанка медијског система Републике Српске 1992. године, као и његов информациони карактер до 1996. и у првој постдејтонској години. Теоријско полазиште у идентификацији фактора мр Радовановић – Шаренац види у чињеници како је сама трансформација „медијских система у посткомунистичким земљама примарно представљала сложене и дивергентне процесе, који су захватили све структуралне елементе медијског комплекса, а с циљем демократизације медија у друштвима некадашњег социјалистичког лагера. Изложеност овим процесима у Републици Српској и постдејтонској БиХ, карактерише интензивно дјеловање међународних фактора, који су

пресудно утицали на успостављање институционалних и нормативних претпоставки за изградњу медијског система БиХ. У специфичном државном и политичком окружењу, национално и вјерски дубоко подијељеном друштву у БиХ, интензивно дјеловање међународних актера било је фокусирано на успостављање институционалног оквира на нивоу државе и нормативних аката за функционисање медија, процесе трансформације медија, посебно телевизије, и успостављање јавних сервиса, оснивање регулаторног тијела за контролу рада и надзор електронских медија, механизме саморегулације медија, као и израду свих пратећих системских докумената који су детерминисали карактер, организацију, функционисање и дјеловање медија у БиХ“. Приступајући свеобухватном истраживању које полази од анализе друштвених и политичких односа и прилика који су довеле до формирања Телевизије Републике Српске, њеног карактера и улоге у периоду од више од две деценије и трансформације у Јавни медијски сервис, али и испитујући ставове грађана Републике Српске о томе да ли телевизија Републике Српске задовољава потребе својих конзумента, кандидаткиња развија критички приступ емпиријском истраживању и на крају дисертације износи јасне и недвосмислене закључке.

Као полазиште за дефинисање проблема истраживања, али и даље утемељење методолошко-хипотетичког оквира кандидаткиња Радовановић – Шаренац узима неколико релевантних, научно утемељених теоријских претпоставки. *Концепт политичког паралелизма*, који су у истраживању компаративних медијских система успоставили Данијел Халин (Daniel Hallin) и Паоло Манџини (Paolo Mancini), као меру нивоа истоветности политичког система одређене државе и медија, при чему политички систем утиче на начин организације и функционисање медијских система и јавних медија. Аутори, у том смислу, разликују три модела, класификована на основу групе димензија које се односе на природу политичког окружења у којем медији делују (Hallin и Mancini, 2004: 68). Разматрајући однос медија са владајућим политичким структурама они класификују четири модела јавних сервиса. То су: *влади модел*, *професионални модел*, *парламентарни или модел пропорционалне репрезентације* и *грађански односно корпоративни модел* (Hallin и Mancini, 2004: 31-32). Аутори истичу да је *влади модел*, којег називају и „политиком-изнад-емитовања“ (Hallin и Mancini, 2004: 31-32), најприближнији моделима јавних сервиса, који су настали на територији бивше СФРЈ, након њеног распада. Осим ових аутора разматране су и теоријске поставке модела којег

је развио Карол Јакубович (Karol Jakubowicz), а карактеристичан је за друштва и припадајуће медијске системе с високим степеном интерног конфликта – *политика-у-емитовању* (Jakubowicz and Sükösd, 2008: 105).

Добру основу за конструисање истраживачког дела рада омогућило је квалитетно и прегледно, теоријско-емпиријски прецизно и термилошки фундирано сагледавање претходних сродних истраживања низа домаћих и страних аутора (Bogusława Dobek Ostrowska, Michał Glowacki, Karol Jakubowicz, Miklós Sükösd, Sabina Mihelj, John Downey, као и Сандра Башић-Хрватин, Марк Томпсон и Тарик Јусић, али и Ведада Бараковић и Мирза Махмутовић). Теоријска утемељеност докторске дисертације састоји се у веома опсежном теоријском приступу проблему, од историјског осврта на настанак и развој телевизије са посебним освртом на телевизију Републике Српске, до елаборирања савремених теорија и концепција медијских утицаја и сагледавања телевизије као феномена и улоге коју има у савременом друштву.

Методолошка утемељеност докторске дисертације утврђена је на основу концептуално прегледног и методски утемељеног приступа проблему истраживања, који садржи све неопходне елементе за оригинално емпиријско истраживање у области комуникологије, теорије медија и новинарства. Проблем истраживања је јасно постављен, свеобухватно анализиран, друштвено релевантан, а иста оцена важи и за циљеве и задатке истраживања. Методолошки сложено и добро постављено истраживање ставова јавности олакшале су добро постављене хипотезе, а примерена, савремена и квалитетно коришћена научна и стручна литература само су помогле укупном доприносу овог рада.

У изради дисертације коришћене су стандардне методе и технике које се иначе примењују у социолошким и комуниколошким истраживањима. Аналитичко-синтетички метод примењиван је у сврху прикупљања и обедињавања теоријских постулата, који се односе на предмет истраживања, за разлику од аналитичко-дедуктивне методе помоћу које су констатоване емпиријске чињенице и постојећа сазнања. Методом научне дескрипције и историјским методом, уз прикупљање релевантних извора о теми и критичким преиспитивањем представљен је предмет истраживања и валоризована постојећа сазнања. Поступком класификације и систематизације, примарним и секундарним увидом у релевантне изворе (документа), образложени су резултати научног

истраживања, при чему су као научна грађа коришћени бројни теоријски извори, али и аутентична емпиријска истраживања из области комунологије, теорије медија, новинарства, менаџмента медија, права, историје, политикологије, социологије...

За прикупљање емпиријских података у истраживању коришћене су методе испитивања и анализе докумената, а као технике истраживања примењене су анкета и интервју. Због сложене природе истраживања, циљева и структуре узорка, конструисан је упитник анкетног типа, који је у садржајном смислу био фокусиран на неколико тематских целина. Прикупљање података спроведено је на систематском, тј. репрезентативном узорку, у периоду април – септембар 2015. године и обухватило је 938 испитаника у 19 градова и општина Републике Српске. Степен репрезентативности узорка износи 1:1000, при чему треба напоменути да су од основног скупа испитаника (1.300.000 становника Републике Српске) изостављена деца до осам (8) година старости.

Примарни и секундарни извори коришћени су у фази прикупљања података. Релевантна домаћа и страна литература из области медија, с посебним освртом на телевизију као најутицајније средство масовног комуницирања, медијских система и јавних сервиса представља је секундарне изворе, као и постојећа домаћа и међународна истраживања, студије и анализе, закони и друга стратешка документа из тих области. Примарни подаци прикупљени су кроз технику дубинских интервјуа са особама различитих профила које су директно биле укључене у процесе стварања Телевизије Републике Српске, њено програмско конституисање и организацију у периоду 1992-1995. Интервјуисане су и особе које су учествовале у постдејтонским процесима трансформације и реструктурисања Телевизије Републике Српске и њеног прилагођавања концепту јавног медија, као структуралног дела Јавног РТВ сервиса Републике Српске. Од метода за прикупљање података коришћене су нормативна/архивска метода, посредством које су анализирани документи који дефинишу улогу, функције, карактер и статус телевизија, медијских система и јавних медија. С обзиром на предмет и циљеве истраживања, те формулисани концептуално-хипотетички оквир, применом технике анализе садржаја обухваћени су закони и документи различите природе донесени на различитим нивоима. У зависности од нивоа на којима су документи усвојени и њиховог садржаја, утврђене су и перфектуиране јединице анализе (документ у целини, пасус, став).

3. Анализа основних резултата истраживања

Резултати истраживања мр Дејане Радовановић – Шаренац показали су да јавност у Републици Српској прати савремене трендове и да потребу за сазнавањем значајних информација и укључености у актуелне друштвене токове остварује користећи различите медије, интернет, телевизију и радио. На другом месту су грађани који се информишу коришћењем интернета, који обједињује медијске форме и где се различити садржаји могу читати, гледати, слушати, укључујући и сопствено креирање. Пропорционално томе, како указује кандидаткиња, увећава се и тежња свих субјеката јавног и политичког живота за успостављањем контроле над телевизијом. Истраживање је показало да утицаји радија и штампе, значајно опадају и да ова два традиционална медија (не тако давно, доминантно заступљени у процесима информисања и сазнавања битних чињеница), заостају у свакодневној медијској трци.

Међу популацијом којој је телевизија основни извор информисања, изражена је конкуренција између Јавног сервиса Републике Српске и комерцијалних медија, РТВ БН и АТВ. Резултати су показали да највише испитаника прати програме три телевизије – РТРС, РТВ БН и АТВ, што се може тумачити као потреба грађана за разноврснијим садржајима и ТВ програмима, али и различитим интерпретацијама догађаја на основу којих могу критички сагледати њихову суштину. Мр Радовановић – Шаренац, указује на формирање дела јавности над којом не постоји доминантан утицај било ког медија, па самим тим, и о постојању профилисане медијски образоване публике! Појединачно, највећи утицај на јавност у Републици Српској има РТРС, испред РТВ БН.

Резултати истраживања су показали да у структури ТВ програма доминантан утицај на јавност имају информативно-политички садржаји, али и да више од једне трећине испитаника конзумира више различитих програмских жанрова. Анализом социодемографских обележја уочено је да серијске и филмске програме, спорт, забавне и музичке емисије највише гледају испитаници са средњом стручном спремом, у доби до 27 година. Испитаници с високом стручном спремом ретко гледају популарне телевизијске формате, серије и филмове, док забавним и музичким емисијама факултетски образовани испитаници скоро и да не посвећују пажњу. Садржаји из културе и образовања најмање су

заступљени, што је последица ниског квалитета тих програма, чиме се губи утицај на мањи део публике, која чини интелектуалну сферу.

На степену објективности и веродостојности емитованих ТВ садржаја, према резултатима истраживања, јавност је подељена. Процентуално је исти однос између публике која не доводи у питање објективност и веродостојност емитованих ТВ садржаја и оних који су исказали делимично или потпуно неповерење у телевизијске програме. Ради се о грађанима Републике Српске који телевизију користе као главни извор информисања. У оцени поверења према телевизијским програмима, превагу односи популација која се информише употребом више различитих медија и њихов став је да углавном, не верују у програме ТВ станица у Републици Српској. Кредибилитет медија јесте пресудан фактор утицаја на јавност па, узевши у обзир резултате, може се закључити да телевизијске станице у Републици Српској имају проблем у питању веродостојности емитованих садржаја. Највећи утицај на јавност телевизије остварују кроз информативно-политички програм, односно централне информативне емисије. Управо дневници, као најважнији сегмент информативног програма, јесу референтни показатељи концептуалних разлика комерцијалних у односу на јавне радиодифузије, као и државно-партијских електронских медија и јавних сервиса. Гледаност централних информативних емисија водећих ТВ станица у Републици Српској надмашује просек утицаја тих медија, а појединачно, најгледанији је дневник РТРС-а. И у овом програмском сегменту, међутим, изражена је подела сфере утицаја, јер највише испитаника прати дневнике две телевизијске куће, РТРС-а и БН ТВ-а.

Резултати истраживања показују да се јавност у Републици Српској, према медијима са седиштем у Федерацији БиХ, опредељује на основу припадности етничкој групи. Уставно уређење БиХ и политике националних елита, како уочава кандидаткиња, директно утичу на (не)поверење јавности према медијима у односу на њихово ентитетско седиште и националну структуру запослених. Анализом одговора уочено је да грађани српске националности у Републици Српској немају поверења у објективност садржаја програма БХРТ-а и РТВ Федерације БиХ. Гледаност информативно-политичких емисија ова два јавна емитера, са седиштем у Федерацији БиХ, у Републици Српској је мала, па се не може говорити о њиховом утицају на јавност у овом делу БиХ. У основи таквог става

јесте национална припадност испитаника, из које произлази њихово одређење према објективности и непристрасности програма федералних медија, што је потврђено резултатима добијеним анализом одговора испитаника према припадности етничкој групи. У делу истраживања где су питања о објективности и непристрасности програма три јавна емitera у БиХ, разложена по етничкој припадности испитаника, анализом је утврђено да грађани српске националности не верују информацијама које се емитују у програмима БХРТ-а и РТВ Федерације БиХ. Бошњаци предњаче у поверењу према програмима БХРТ-а и Федералне телевизије, јер су то медији које доживљавају као „своје“ националне телевизије с наглашеним бошњачким вредностима, док програм РТРС-а карактеришу као необјективан, пристрасан и доминантно оријентисан српском националном интересу. Испитаници хрватске националности сматрају да су програми два ентитетска јавна сервиса, РТРС-а и РТВ Федерације БиХ необјективни, исказујући незадовољство чињеницом да је кроз примену двоентитетског уставног основа за постојање јавних сервиса ускраћено право Хрвата као конститутивног народа за формирање јавног медија на хрватском језику. Истовремено, Хрвати су по питању објективности БХРТ-а исказали избалансиран став. Утврђено је да преференције испитаника, категорисаних према етничкој припадности о свим наведеним питањима, имају статистичку значајност.

Линија етничке поделе протеже се и кроз ставове јавности у Републици Српској о питањима уређења међусобних односа између јавних сервиса, начина финансирања, али и њиховог опстанка и будућег уређења. Срби су исказали противљење сваком облику подређености РТРС-а *државном оквиру*, односно Јавном РТВ систему БиХ, заједничком финансирању унутар њега, јер не желе издвајати половину новца прикупљеног од РТВ таксе на територији Српске за финансирање друга два јавна сервиса: БХРТ и РТВ Федерације БиХ. Опстанак РТРС-а, као Јавног медијског сервиса Српске за испитанике српске националности неупитан је и уклапа се у општеприхваћени став о недељивости Републике Српске и њених институција. Испитаници бошњачке националности исказали су став да треба јачати функције и надлежности Јавног РТВ система и посебно, БХРТ-а као државног јавног сервиса. Заједнички систем финансирања јавних сервиса, у којем БХРТ има повлашћен статус (50% прихода од РТВ таксе прикупљених на целој територији БиХ) јесте модел који се мора одржати а постепено слабљење и губљење

надлежности ентитетских телевизија јесте крајњи циљ, који подржава натполовична већина испитаника бошњачке националности. Испитаници хрватске националности у одговорима преферирају прелазак на буџетско финансирање јавних сервиса у БиХ, чиме се потенцијално стварају претпоставке за формирање канала на хрватском језику. На истим основама, залажу се и за опстанак ентитетских телевизија, али с наглашеним ставом о проширењу постојећег система јавног емитовања јавним сервисом хрватског народа.

Највећа замерка програму РТРС-а, према мишљењу грађана који су учествовали у истраживању, јесте некритички однос према представницима власти и владајућој политичкој партији. Истраживањем је утврђено да политика директно утиче на програм РТРС и да се ти процеси двостепено одвијају. У првом реду уочена је наклоност самог медија и уредништва према владајућој политичкој партији, што је према мишљењу испитаника, доминантна оријентација РТРС. У другом степену утицаја политике на Јавни сервис Републике Српске појављује се сама владајућа структура која сматра да јој као изборним победницима припада право да располаже јавним медијским ресурсом. Власт у Републици Српској, показало је истраживање, остварује значајан утицај на РТРС и третира га као државну РТВ.

Испитаници који живе изван Бања Луке, највећег града и центра републичких институција, исказали су незадовољство извештавањем РТРС-а из њихових места и регија. Замерке се највише односе на приступ Јавног сервиса догађајима, односно, да се присуство скипа РТРС-а у другим местима и градовима везује за посете званичника и представника власти РС.

Истраживање је показало да испитаници, грађани Републике Српске сматрају да су због доминације информативно-политичког програма, садржаји из осталих области живота потиснути у други план, чиме су ограничене комуникацијске потребе грађана и занемарене функције медија да образује и забави. Иначе, истраживање спроведено за потребе докторске дисертације показало је да јавност у Републици Српској прижељкује јавну расправу о програмима јавног емитера и сматра да ју је неопходно организовати у свим срединама, а не само у већим градским центрима. Тиме је исказана потреба грађана да им се омогући утицај на програмске садржаје и њихову контекстуализацију, као и уређење програмске схеме РТРС.

4. Закључак и предлог

На основу прегледа и анализе докторске дисертације мр Дејане Радовановић - Шаренац, чланови Комисије су сагласни у мишљењу да је тема којом се кандидаткиња бави веома актуелна, научно релевантна и оригинална. Докторска дисертација је теоријски утемељена, методолошки коректно постављена и усклађена са образложењем које је наведено у пријави теме. Реализовано је обимно и оригинално осмишљено истраживање са наменски конструисаним инструментима, а подаци обрађени адекватним статистичким техникама и интерпретирани у складу са постављеним теоријским концептом. Добијени резултати приказани су на систематичан начин уз адекватну интерпретацију, тумачење и критички приступ. Интерпретација резултата изложена је у складу са научним стандардима, уз повезивање са подацима из теоријског дела рада. Допринос докторске дисертације под насловом: НАСТАНАК И РАЗВОЈ ТЕЛЕВИЗИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ЊЕНА УЛОГА У МЕДИЈСКОМ СИСТЕМУ БиХ, кандидаткиње мр Дејане Радовановић - Шаренац је у оригиналном приступу теми, али и аутентичном истраживању, тумачењу и резултатима емпиријског мерења ставова јавности спроведеног у 19 градова и општина Републике Српске, на узорку од 938 испитаника.

Осим практичног значаја проблем истраживања и резултати јасно указују на друштвени допринос дисертације. Друштвени циљеви видљиви су у указивању на улогу Телевизије Републике Српске, као структуралног елемента институционалног оквира Републике Српске, као и идентификовању фактора који угрожавају њену аутономију и независност унутар медијског комплекса БиХ. На почетку процеса медијских реформи (у периоду од 1997. до 2005. године), преовладавало је опредељење да нови закони, који регулишу рад јавних емитера доносе европске стандарде и принципе, што је у формалном смислу и подстицано. Медијски закони усвојени на свим нивоима власти у БиХ нормирали су универзалне и општеприхваћене принципе, попут слободе информисања, плурализма, разноликости, јавног интереса, високих програмских и професионалних стандарда. Законима је и присуство власти, односно државе, сведено на минималну и врло контролисану меру. Пракса је показала, као и резултати истраживања мр Радовановић - Шаренац, да формално нормирање принципа није довољно за суштинске реформе, које за крајњи циљ имају изградњу демократских и слободних медијских организација.

Резултати истраживања представљају и релевантан показатељ процеса настанка и развоја Телевизије српског народа Српске Републике БиХ, из којег је израстао данашњи Јавни РТВ сервис Републике Српске, што је нови допринос јер отвара могућности за даља истраживања у различитим научним, професионалним и стручним дисциплинама. Дисертација такође, може послужити и као релевантна препорука за осмишљавање нових стратегија развоја и унапређења телевизије као масовног медија и структуралног елемената медијског комплекса, те њеног прилагођавања новом мултимедијалном окружењу.

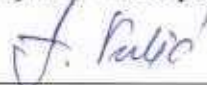
На основу анализе предоченог текста чланови Комисије дају позитивну оцену докторске дисертације НАСТАНАК И РАЗВОЈ ТЕЛЕВИЗИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ЊЕНА УЛОГА У МЕДИЈСКОМ СИСТЕМУ БиХ, кандидаткиње Дејане Радовановић – Шаренац и предлажу Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу да прихвати извештај и одобри усмену одбрану докторске дисертације.

у Нишу и Новом Саду,

Комисија

10. јуни 2019. године

др Татјана Вулић, редовни професор
Филозофски факултет Универзитет у Нишу (ментор)

др Зоран Јевтовић, редовни професор
Филозофски факултет Универзитет у Нишу (члан)

др Владимир Баровић, ванредни професор
Филозофски факултет Универзитет у Новом Саду (члан)

